

Σέρχιο Μπλάνκο

ΑΥΤΟ ΜΥΘΟ ΠΛΑΣΙΑ

Μία μηχανική του εγώ

Μετάφραση Μαρία Χατζηεμμανουήλ

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως άνευ γραπτής αδείας του εκδότη η κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Εκδόσεις Πατάκη – Λογοτεχνικά δοκίμια
Σειρά: Μικρή βιβλιοθήκη της γραφής
Σέρχιο Μπλάνκο, Αυτομυθοπλασία: Μία μηχανική του εγώ
Sergio Blanco, *Autoficción: Una ingeniería del yo*
Μετάφραση: Μαρία Χατζεμμανουήλ
Υπεύθυνη έκδοσης: Σταύρη Ιωαννίδου
Επιμέλεια, διόρθωση: Αναστασία Παπασταθοπούλου
Σελιδοποίηση: Παναγιώτης Βογιατζάκης
Copyright© Sergio Blanco, 2018
Copyright© για την ελληνική γλώσσα Σ. Πατάκης ΑΕΕΔΕ
(Εκδόσεις Πατάκη), Αθήνα 2025
Πρώτη έκδοση στην ισπανική γλώσσα από τις εκδόσεις
Punto de Vista Editores S.L., 2018
Πρώτη έκδοση στην ελληνική γλώσσα από τις Εκδόσεις Πατάκη,
Αθήνα, Οκτώβριος 2026
KET K194 ΚΕΠ 645/26
ISBN 978-618-07-1988-8

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ,
ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 210.52.05.600, 801.100.2665, ΦΑΞ: 210.36.50.069
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078
ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ: ΚΟΡΥΤΕΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ - ΠΕΡΙΟΧΗ Β' ΚΤΕΟ),
570 09 ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15, ΦΑΞ: 2310.70.63.55
Web site: <http://www.patakis.gr> • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

Πριν από μερικά χρόνια άρχιζα το πρώτο μου δοκίμιο για την αυτομυθοπλασία λέγοντας ότι αισθανόμουν ικανός να γράψω έργα αυτομυθοπλασίας, αλλά ανίκανος να γράψω ένα δοκίμιο για την αυτομυθοπλασία. Το πέραςμα του χρόνου άλλαξε αυτή την αντίληψη, όχι μόνο επειδή αφιέρωσα πολλές ώρες μελέτης στο συγκεκριμένο θέμα, αλλά και επειδή πραγματοποίησα μια σειρά από ομαδικές ερευνητικές εργασίες, στις οποίες είχα το προνόμιο να εργαστώ συλλογικά με πολλά άτομα. Σήμερα τολμώ να γράψω σχετικά με το εγώ χάρη σε όλους αυτούς τους άλλους που τροφοδότησαν την ερευνητική μου εργασία σε εργαστήρια, μαθήματα, σεμινάρια και παραστάσεις. Από τη Μαδρίτη ως το Τόκιο, περνώντας από το Μεξικό, την Τεχεράνη,

την Τιλκάρα, το Λονδίνο, την Πούντα Αρένας, την Μπουρκίνα Φάσο, το Νέο Δελχί ή τη Νέα Υόρκη, οι συνεχείς συναντήσεις με δημιουργούς, σπουδαστές, καλλιτέχνες, ερευνητές και διδάσκοντες προερχόμενους από πολύ διαφορετικά υπόβαθρα εμπλούτισαν τη δουλειά μου και χάραξαν μια συναρπαστική χαρτογραφία, που με έκανε να τολμήσω να μπω σε αυτά τα αχαρτογράφητα εδάφη του εγώ.

Η Χάννα Άρεντ (Hannah Arendt) υποστήριζε ότι η μοναδική ευτυχία βρίσκεται στην ικανότητα να σκέφτεσαι. Πρέπει να ομολογήσω ότι με γοητεύει να σκέφτομαι τη σκέψη με αυτό τον τρόπο: ως έναν χώρο ικανοποίησης και απόλαυσης, όσο αποσταθεροποιητικός κι αν είναι. Το να σκέφτομαι την αυτομυθοπλασία με έχει βοηθήσει όχι μόνο να εμβαθύνω καλύτερα σε αυτήν, αλλά και να φτάσω σε στιγμές μεγάλης απόλαυσης. Μία από αυτές ήταν μια μέρα σε ένα εργαστήριο, όταν μια νεαρή Αφγανή, ενώ εξιστορούσε την καταστροφή του κήπου της στην Καμπούλ στη διάρκεια του πολέμου, φαντάστηκε ξαφνικά ότι ένας δυνα-

τός άνεμος άρχισε να κουνάει τα δέντρα, και ολοκλήρωσε την αφήγησή της λέγοντας: «Και τότε κατάλαβα ότι χάρη στα δέντρα μπορούμε να δούμε τον άνεμο». Ήταν αδύνατον να μη συγκινηθεί κανείς. Με μία μόνο φράση, εκείνη η νεαρή γυναίκα μάς έδειχνε έμπρακτα ότι η αυτομυθοπλασία μάς επιτρέπει να γλιστρήσουμε από ένα αβάσταχτο τραύμα σε μια πλοκή που μπορεί να αντέξει τα πάντα. Εκεί που υπήρχε πόνος και καταστροφή, εκείνη ύψωνε μια εικόνα συντριπτικής ποιητικής έντασης. Χάρη μάλιστα σε αυτή την ποίηση, αυτή η εικόνα μπορούσε να αποσπαστεί πια από την Καμπούλ και τη νεαρή Αφγανή και να προσγειωθεί στο Βιετνάμ, στο Μοντεβιδέο, στη Λισαβόνα, στη Βαγδάτη ή στην Μπογκοτά. Αυτή η ποιητική εικόνα είχε μετατρέψει τη μικρή προσωπική της ιστορία σε μια μεγάλη ιστορία, στην οποία ο καθένας μας μπορούσε να δει τον εαυτό του. Η αυτομυθοπλασία όχι μόνο είχε μετατρέψει με λίγες λέξεις το τραύμα σε πλοκή, αλλά και είχε περάσει από το μικρό δάκρυ της στον απέραντο κατακλυσμό. Σε τέτοιες στιγμές αναφέρομαι

όταν λέω ότι συνάντησα στιγμές μεγάλης από-
λαυσης. Και σε αυτήν ακριβώς την ευτυχία
φαντάζομαι πως αναφερόταν η Χάννα Άρεντ
όταν έπλεκε το εγκώμιο της σκέψης.

Ανέκαθεν αντιλαμβανόμουν τη σκέψη ως
έναν μηχανισμό αυτοαποσταθεροποίησης και
μόνιμης αυτοαμφισβήτησης: η σκέψη είναι πά-
ντα σκέψη εναντίον του εαυτού μας· κατά κά-
ποιο τρόπο, είναι μια άσκηση μέσω της οποίας
επιτιθέμεθα στην καθιερωμένη σκέψη. Όλα
αυτά τα χρόνια κατάφερα να σκεφτώ την αυ-
τομυθοπλασία σε τέτοιο βαθμό, που σιγά σιγά
καθιέρωσα στρατηγικές αυτοϋπονόμευσης. Και
αυτό ακριβώς μου επέτρεψε να πορευτώ — πολ-
λές φορές ακόμα και προς τα πίσω. Ο τίτλος
αυτού του δοκιμίου είναι ένας φόρος τιμής σε
αυτό τον μηχανισμό μόνιμης αυτοεπίθεσης,
αφού η λέξη μηχανική υποδηλώνει μηχανήμα
ή πολεμική συσκευή για επίθεση και άμυνα. Ο
όρος μηχανική (*ingeniería*) χρονολογείται από
το 1325 και προέρχεται από την αγγλική λέξη
engineer, που σημαίνει εκείνον που κατασκευά-
ζει ή χειρίζεται μια μηχανή (*engine*), δηλαδή

έναν στρατιωτικό μηχανισμό ή μηχανική κατασκευή που χρησιμοποιείται σε πολεμικές συγκρούσεις, όπως, για παράδειγμα, έναν καταπέλτη. Το *Μία μηχανική του εγώ*, εκτός από το ότι προτείνει την πρόσβαση στην εσωτερική βιομηχανία των πιθανών και πολλαπλών κατασκευών του εγώ, προτείνει επίσης έναν μηχανισμό εργασίας: την εγκατάσταση ενός πολεμικού μηχανισμού εναντίον του εαυτού μας, και προπάντων εναντίον των προκαταλήψεών μας.

Θα επιχειρήσω λοιπόν να μεταφέρω σε αυτό το κείμενο τον καρπό αυτών των αυτοεπιθετικών στοχασμών, και θα το κάνω πάντα με τους όρους του δοκιμίου, δηλαδή σαν μια προσπάθεια, μια δοκιμή, ένα ψηλάφισμα, ένα πείραμα, μια απόπειρα. Όλες αυτές οι ιδέες και οι σημειώσεις σχετικά με την αυτομυθοπλασία δεν θα είναι επομένως παρά μια απόπειρα να προσεγγίσω αυτό που μπορεί να είναι μια γράφη του εγώ. Αυτή η απόπειρα θα είναι πιθανώς λανθασμένη, γιατί δεν θα βασίζεται σε επιστημονικές αλήθειες που, υπακούοντας σε αρχές

σαφήνειας και ακρίβειας, αναζητούν μια αντικειμενική γνώση όσο πιο στέρεη γίνεται, αλλά, αντίθετα, θα βασίζεται σε σκοτεινές εικασίες, συγκεχυμένες και χαοτικές, που αναδύθηκαν μέσα από εμπειρίες κατεξοχήν υποκειμενικές.

Το κείμενο αυτό λοιπόν δεν θα είναι παρά ένα αληθινό δοκίμιο: ένας τρόπος αμφιβολίας, αμφισβήτησης και έρευνας. Ένας τρόπος φτιαγμένος για να τολμά κανείς κειμενικά, για να ρισκάρει δηλαδή και να τολμά μέσω μιας λέξης που είναι πιθανό να αρνείται αλήθειες και να επιβεβαιώνει ψέματα, γιατί, όπως κάθε λέξη ενός δοκιμίου, θα είναι μια λέξη που θα γνωρίζει και ταυτόχρονα δεν θα γνωρίζει, και, την ίδια στιγμή που θα επιτρέπει τη γνώση, επίσης θα την αναστέλλει. Πιστέψτε με, αυτή η δοκιμαστική λέξη θα είναι μια λέξη που, ενώ θα πάσχει από έλλειψη γνώσης, συγχρόνως θα απολαμβάνει την ίδια της την άγνοια.

Ο Ρολάν Μπαρτ (Roland Barthes) είπε κάποτε: «Ο καθηγητής δεν έχει εδώ άλλη δραστηριότητα παρά να ερευνά και να μιλάει — θα έλεγα αβίαστα: να ονειρεύεται φωναχτά την

έρευνά του [...]».* Αυτό ακριβώς θα προσπαθήσω να κάνω.

Πρώτα απ' όλα, θα προσεγγίσω έναν ορισμό του όρου *αυτομυθοπλασία*, στη συνέχεια θα κάνω μια γρήγορη και ιλιγγιώδη ιστορική αναδρομή από την αρχαιότητα μέχρι τις μέρες μας σχετικά με τις γραφές του εγώ, όπως τις αποκαλώ, και τέλος θα προσπαθήσω να παρουσιάσω τη δική μου εμπειρία, δηλαδή να εκθέσω αυτό που θα αποκαλέσω *προσωπική μου γραφή του εγώ*.

* Ρολάν Μπαρτ, *Μυθολογίες – Μάθημα*, μτφρ. Κλαίτη Χατζηδμήμου & Ιουλιέττα Ράλλη, εκδ. Κέδρος, 2007, σελ. 17.

Ο όρος αυτομυθοπλασία είναι νεολογισμός που επινοήθηκε το 1977 από τον Σερζ Ντουμπροφσκύ (Serge Doubrovsky) για να χαρακτηρίσει το μυθιστόρημά του *Γιος [Fils]*. Ο όρος, ο οποίος αποτελείται από το πρόθεμα αυτο- (για ή από τον εαυτό) και μυθοπλασία (επινοημένος μύθος, ψέμα, επινόηση), αναφέρεται σε ένα λογοτεχνικό είδος που ορίζεται από τη σύνδεση αυτοβιογραφικών και μυθοπλαστικών στοιχείων. Λέει ο Ντουμπροφσκύ: «Η αυτομυθοπλασία είναι μια μυθοπλασία συμβάντων και γεγονότων αυστηρά αληθινών». Αξίζει να σημειωθεί ότι, παρόλο που ο όρος προτάθηκε το 1977, η ιδέα προϋπήρχε. Αυτό που κάνει ο Ντουμπροφσκύ επινοώντας έναν όρο γι' αυτό το είδος, δηλαδή βαφτίζο-

ντάς το, είναι να αρχίσει να οργανώνει μια γραμμή σκέψης που μπορεί να προβληματίσει και να θεωρητικοποιήσει αυτή τη λογοτεχνική πρακτική. Όπως εξηγεί ο Μανουέλ Αλμπέρκα (Manuel Alberca), ένας από τους κορυφαίους μελετητές του θέματος, «προτού τη διατυπώσει ο Ντουμπροφσκύ, δεν υπήρχε ούτε θεωρητική ούτε ειδολογική επίγνωση της ιδιαιτερότητας τέτοιου είδους αφηγημάτων, που είχαν ξεχαστεί ή απορριφθεί, ή παρέμεναν ακατάληπτα και αταξινόμητα λόγω της αντιφατικής μορφής τους».

Το έργο μου *Ο βρυχηθμός του Ντύσσελντορφ* [*El bramido de Düsseldorf*] αρχίζει με μια *captatio*^{*}, στην οποία ένα από τα πρόσωπα του έργου προτείνει τον καλύτερο ορισμό που έχω σκεφτεί μέχρι στιγμής για την αυτομυθοπλασία:

* *Captatio benevolentiae* («εξασφάλιση εύνοιας»): κλασική ρητορική τεχνική κατά την έναρξη μιας ομιλίας, η οποία στοχεύει να κερδίσει την καλή θέληση, την προσοχή και τη συμπάθεια του κοινού, έτσι ώστε οι ακροατές να είναι πιο δεκτικοί στα επιχειρήματα που θα ακολουθήσουν.

ΣΟΛΕΔΑΔ ΦΡΟΥΤΟΝΕ. Ο Σέρχιο είναι ένας δραματουργός που ζει στο Παρίσι και γράφει εδώ και χρόνια τέτοια έργα, δηλαδή αυτομυθοπλασίες. Τις ορίζει ως μια διασταύρωση αληθινών και πλασματικών αφηγήσεων. Ο Σέρχιο λέει συχνά ότι η αυτομυθοπλασία είναι η σκοτεινή πλευρά της αυτοβιογραφίας και, ενώ στην περίπτωση της αυτοβιογραφίας υπάρχει ανάμεσα στον συγγραφέα και στον αναγνώστη ένα συμβόλαιο αλήθειας, στην περίπτωση της αυτομυθοπλασίας υπάρχει ένα συμβόλαιο ψεύδους. [...] Σε αρκετές διαλέξεις του περί αυτομυθοπλασίας τον άκουσα πολλές φορές να λέει το εξής, το οποίο, νομίζω, είναι κάτι που προσδιορίζει τον Σέρχιο: «Δεν γράφω για μένα επειδή αγαπώ τον εαυτό μου, αλλά επειδή θέλω οι άλλοι να με αγαπούν».